

Marking Scheme
Strictly Confidential
(For Internal and Restricted use only)
Senior School Certificate Examination, 2025
SUBJECT NAME SANSKRIT CORE (Q.P. CODE 22) 322

General Instructions: -

1	You are aware that evaluation is the most important process in the actual and correct assessment of the candidates. A small mistake in evaluation may lead to serious problems which may affect the future of the candidates, education system and teaching profession. To avoid mistakes, it is requested that before starting evaluation, you must read and understand the spot evaluation guidelines carefully.
2	“Evaluation policy is a confidential policy as it is related to the confidentiality of the examinations conducted, Evaluation done and several other aspects. Its’ leakage to public in any manner could lead to derailment of the examination system and affect the life and future of millions of candidates. Sharing this policy/document to anyone, publishing in any magazine and printing in News Paper/Website etc may invite action under various rules of the Board and IPC.”
3	Evaluation is to be done as per instructions provided in the Marking Scheme. It should not be done according to one’s own interpretation or any other consideration. Marking Scheme should be strictly adhered to and religiously followed. However, while evaluating, answers which are based on latest information or knowledge and/or are innovative, they may be assessed for their correctness otherwise and due marks be awarded to them. In class-X, while evaluating two competency-based questions, please try to understand given answer and even if reply is not from marking scheme but correct competency is enumerated by the candidate, due marks should be awarded.
4	The Marking scheme carries only suggested value points for the answers These are in the nature of Guidelines only and do not constitute the complete answer. The students can have their own expression and if the expression is correct, the due marks should be awarded accordingly.
5	The Head-Examiner must go through the first five answer books evaluated by each evaluator on the first day, to ensure that evaluation has been carried out as per the instructions given in the Marking Scheme. If there is any variation, the same should be zero after deliberation and discussion. The remaining answer books meant for evaluation shall be given only after ensuring that there is no significant variation in the marking of individual evaluators.
6	Evaluators will mark(\surd) wherever answer is correct. For wrong answer CROSS ‘X’ be marked. Evaluators will not put right (\surd) while evaluating which gives an impression that answer is correct and no marks are awarded. This is most common mistake which evaluators are committing.
7	If a question has parts, please award marks on the right-hand side for each part. Marks awarded for different parts of the question should then be totaled up and written in the left-hand margin and encircled. This may be followed strictly.
8	If a question does not have any parts, marks must be awarded in the left-hand margin and encircled. This may also be followed strictly.
9	If a student has attempted an extra question, answer of the question deserving more marks should be retained and the other answer scored out with a note “Extra Question” .

10	No marks to be deducted for the cumulative effect of an error. It should be penalized only once.
11	A full scale of marks 80 (example 0 to 80/70/60/50/40/30 marks as given in Question Paper) has to be used. Please do not hesitate to award full marks if the answer deserves it.
12	Every examiner has to necessarily do evaluation work for full working hours i.e., 8 hours every day and evaluate 20 answer books per day in main subjects and 25 answer books per day in other subjects (Details are given in Spot Guidelines). This is in view of the reduced syllabus and number of questions in question paper.
13	<p>Ensure that you do not make the following common types of errors committed by the Examiner in the past:-</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Leaving answer or part thereof unassessed in an answer book. ● Giving more marks for an answer than assigned to it. ● Wrong totaling of marks awarded on an answer. ● Wrong transfer of marks from the inside pages of the answer book to the title page. ● Wrong question wise totaling on the title page. ● Wrong totaling of marks of the two columns on the title page. ● Wrong grand total. ● Marks in words and figures not tallying/not same. ● Wrong transfer of marks from the answer book to online award list. ● Answers marked as correct, but marks not awarded. (Ensure that the right tick mark is correctly and clearly indicated. It should merely be a line. Same is with the X for incorrect answer.) ● Half or a part of answer marked correct and the rest as wrong, but no marks awarded.
14	While evaluating the answer books if the answer is found to be totally incorrect, it should be marked as cross (X) and awarded zero (0) Marks.
15	Any unassessed portion, non-carrying over of marks to the title page, or totaling error detected by the candidate shall damage the prestige of all the personnel engaged in the evaluation work as also of the Board. Hence, in order to uphold the prestige of all concerned, it is again reiterated that the instructions be followed meticulously and judiciously.
16	The Examiners should acquaint themselves with the guidelines given in the “ Guidelines for Spot Evaluation ” before starting the actual evaluation.
17	Every Examiner shall also ensure that all the answers are evaluated, marks carried over to the title page, correctly totaled and written in figures and words.
18	The candidates are entitled to obtain photocopy of the Answer Book on request on payment of the prescribed processing fee. All Examiners/Additional Head Examiners/Head Examiners are once again reminded that they must ensure that evaluation is carried out strictly as per value points for each answer as given in the Marking Scheme.

कृपया ध्यान दीजिए:

1. कुछ प्रश्नों के विकल्पात्मक उत्तर भी हो सकते हैं। इस अङ्क योजना में दिए गए उत्तर निदर्शनात्मक हैं। इनके अतिरिक्त भी संदर्भानुसार सही उत्तर हो सकते हैं, अतः अङ्क दिए जाएँ।
2. अनुच्छेद अथवा श्लोकों पर आधारित प्रश्न अवबोधनात्मक हैं। विद्यार्थी अनुच्छेद में दिए गए शब्दों के स्थान पर पर्यायवाची शब्दों का प्रयोग भी कर सकते हैं, इसके लिए भी अङ्क दिए जाएँ। विद्यार्थी उत्तर देते समय उपयुक्त विभक्ति अथवा वचन का प्रयोग नहीं करते तो अंशतः अङ्क काटे जाएँ, संपूर्ण नहीं।
3. त्रुटिपूर्ण वर्तनी अथवा अशुद्ध व्याकरणात्मक प्रयोगों के लिए अनुपाततः अङ्क काटे जाएँ न कि पूरे अङ्क।
4. आंशिक दृष्टि से सही उत्तरों के लिए भी अंशतः अङ्क अवश्य दिए जाएँ।
5. खण्ड “ख” में (रचनात्मक कार्यम्) के अंतर्गत विषयप्रतिपादन और वाक्य संरचना प्रमुख है, न कि वाक्य का सौंदर्य-तत्त्व। आंशिक वाक्य-शुद्धता के लिए भी अङ्क दिए जाएँ।
6. जिन प्रश्नों में बच्चों को उत्तर लिखने के लिए अतिरिक्त प्रश्न दिए गए हैं, वहाँ किसी भी क्रम में प्रश्नों के सही उत्तर लिखने पर अङ्क दिए जाएँ। जैसे:- दिए गए 3 प्रश्नों में से किन्हीं भी 2 सही उत्तरों पर अङ्क दिए जाएँ चाहे 3 में से पहला उत्तर गलत ही हो, अन्तिम दो प्रश्नों को सही माना जाए।

MARKING SCHEME
SANSKRIT CORE

अपठितांश-अवबोधनम्

10 अङ्काः

1. (अ) एकपदेन उत्तरत – केवलं प्रश्नद्वयम्

2×1=2

- (i) साहाय्यम्
- (ii) ज्ञानम्
- (iii) शोभनाः

(आ) पूर्णवाक्येन उत्तरत - केवलं प्रश्नद्वयम्

2×2=4

- (i) सेवायाः अयम् एव अभिप्रायः यत् मानवः परस्परं सम्यग् रूपेण साहाय्यं कुर्यात् ।
- (ii) एकस्य असहायस्य सेवा लौकिकी सेवा भवति ।
- (iii) जनाः सदैव एतदेव चिन्तयन्तु यद् यावद् वयं स्वस्थाः सक्षमाः तावद् अस्माकं परमं कर्तव्यं सामाजिक सेवा भवेदिति ।

(इ) मानवसेवा/असहाय-सेवा/सेवाधर्मः – परमधर्मः/मानवीयधर्मः/सेवा परमो धर्मः / सेवा अस्माकं परमधर्मः

1×1=1

(ई) निर्देशानुसारमुत्तरत – केवलं प्रश्नत्रयम्

3×1=3

- (i) (A) पारस्परिकम्
- (ii) (B) यच्छन्ति
- (iii) (D) सक्षमः

(iv) (B) 'महात्मान': इति कृते

2. पत्रे रिक्तस्थानपूर्ति: -

10×1/2 =5

- (i) मीनाक्षि !
- (ii) नमस्ते
- (iii) प्रदूषणं
- (iv) पर्यावरणस्य
- (v) वैज्ञानिकैः
- (vi) सदस्यैः
- (vii) अधिकारिणः
- (viii) रोपणीयाः
- (ix) सूचयितव्या
- (x) श्रुतिः

3. (क) कथायां रिक्तस्थानपूर्ति: -

10×1/2 =5

- (i) अशीतिवर्षीयः
- (ii) नगराद्
- (iii) अपृच्छत्
- (iv) फलन्ति
- (v) दृष्ट्वा
- (vi) फलानि
- (vii) भविष्यसि
- (viii) परिश्रमेण
- (ix) अकथयत्
- (x) विचार्य

अथवा

(ख) संवादे रिक्तस्थानपूर्ति: -

5×1=5

- (i) गान्धिमहोदयानां जन्मदिवस मासस्य-अक्टूबर :द्वितीये दिवसे भवति ।
- (ii) जाने, श्री लालबहादुरः शास्त्री ।
- (iii) अस्मिन् दिने खादीवस्त्राणां मूल्यं न्यूनं भवति ।
- (iv) चरखायन्त्रम् आसीत् ।
- (v) खादीवस्त्राणाम् उपयोगं प्रमुखरूपेण नेतारः कुर्वन्ति ।

4. अनुवादकार्यम् – केवलं वाक्यपञ्चकम्

5×1=5

- (i) छात्राः संस्कृतगीतं/गीतानि गायन्ति ।
- (ii) जलम् एव जीवनम् अस्ति ।
- (iii) अर्णवः संस्कृतं पठति ।
- (iv) वयं भ्रमणाय/भ्रमितुं/भ्रमणार्थं ग्रामं गच्छामः ।
- (v) यूयम् अद्य विद्यालयं गमिष्यथ ।
- (vi) ह्यः विद्यालये अवकाशः आसीत् ।
- (vii) विद्यालयं परितः/सर्वतः वृक्षाः सन्ति ।

5. सन्धिः सन्धिच्छेदः वा – केवलं प्रश्नपङ्कम्

6×1=6

- (i) सत्यात् + न
- (ii) उत्पन्नः + अयम्
- (iii) योगेनान्ते
- (iv) यथा + उचितम्
- (v) सु + आगतम्
- (vi) तदन्वये
- (vii) क्रोधस्तथा

6. समासकार्यम् – केवलं प्रश्नपञ्चकम्

5×1=5

- (i) (A) प्रजायाः तन्तुम्

- (ii) (C) न कार्यम्
- (iii) (B) मुनिवृत्तीनाम्
- (iv) (D) उचितम् अनतिक्रम्य
- (v) (C) मधुरवचांसि
- (vi) (A) धर्म च :अर्थच :च काम :
- (vii) (A) मनसरथम् :

7. प्रकृति-प्रत्यय-संयोजनं वियोजनं वा – केवलं प्रश्नषट्कम्

6×1=6

- (i) (B) उप + आस् + तव्यत्
- (ii) (C) निवृत्तः
- (iii) (B) उरगक्षत + टाप्
- (iv) (D) शिक्ष् + शानच्
- (v) (A) पाल् + अनीयर्
- (vi) (C) बल + मतुप्
- (vii) (B) आवश्यक + तल्

8. उपपदविभक्तिप्रयोगः - केवलं प्रश्नत्रयम्

3×1=3

- (i) (B) त्वया
- (ii) (C) अस्मान्
- (iii) (C) कुशलात्
- (iv) (B) तुभ्यम्

9. गद्यांशाधारितम् अवबोधनम् -

(अ) एकपदेन उत्तरत – केवलं प्रश्नद्वयम्

2×1/2=1

- (i) धाराराज्ये
- (ii) वार्धक्ये
- (iii) मुञ्जः

(आ) पूर्णवाक्येन उत्तरत – केवलं प्रश्नद्वयम्

2×1=2

- (i) पिता आत्मन जरां ज्ञात्वा पुत्रं च :बालं संवीक्ष्य विचारयामास – यदि अहं राज्यलक्ष्मी-भारधारण-समर्थ सहोदरम् अपहाय राज्यं पुत्राय प्रयच्छामि, तदा लोकापवादः ।
- (ii) पुत्रहानिवंशोच्छेदः इति विचार्य राज्यं मुञ्जाय दत्त्वा तदुत्सङ्गे भोजमात्मानं मुमोच ।
- (iii) राजा चिन्तयति यत् मुञ्जो बालं मे पुत्रं राज्यलोभाद् विषादिना मारयिष्यति ।

(इ) निर्देशानुसारम् उत्तरत – केवलं प्रश्नद्वयम्

2×1=2

- (i) पर्यपालयत्
- (ii) पुरा
- (iii) महाबलम्

10. पद्यांशाधारितम् अवबोधनम् -

(अ) एकपदेन उत्तरत – केवलं प्रश्नद्वयम्

2×1/2=1

- (i) खलानाम्
- (ii) कर्णामृतं
- (iii) क्रमेलकः

(आ) पूर्णवाक्येन उत्तरत – केवलं प्रश्नद्वयम्

2×1=2

- (i) कर्णामृतं सूक्तिरसं विमुच्य खलानां यत्नः दोषेषु एव भवति ।
- (ii) क्रमेलकः केलिवनं प्रविशति ।
- (iii) क्रमेलकः केलिवने कण्टकजालमेव निरीक्षते ।

(इ) निर्देशानुसारम् उत्तरत – केवलं प्रश्नद्वयम्

2×1=2

- (i) सुमहान्
- (ii) खलानाम्
- (iii) दोषेषु

11. नाट्यांशाधारितम् अवबोधनम् -

(अ) एकपदेन उत्तरत – केवलं प्रश्नद्वयम्

2×1/2=1

- (i) सखीस्नेहः
- (ii) भार्या
- (iii) लक्ष्मीपूजायाम्

- (आ) पूर्णवाक्येन उत्तरत – केवलं प्रश्नद्वयम् 2×1=2
(i) परस्परमनुव्रतौ पतिपत्न्यौ त्रिवर्गं साधयतः ।
(ii) धर्मार्थ-काम-संसिद्धये भार्या भर्तुः सहायिनी भवति ।
(iii) गृहे पत्न्यभावे तद्धनं कुपात्रेषु दीयमानं क्षयम् एति ।

- (इ) निर्देशानुसारम् उत्तरत – केवलं प्रश्नद्वयम् 2×1=2
(i) पतिपत्न्यौ
(ii) प्रवृत्तिः
(iii) भार्या

12. (क) भावार्थे रिक्तस्थानपूर्तिः - 3×1=3
(i) रक्षणात्
(ii) पिता
(iii) जन्महेतवः

अथवा

- (ख) शुद्धभावार्थ-चयनम् 3×1=3
(अ) (iii) आचार्यः वेदं पाठयित्वा शिष्यम् उपदिशति ।
(आ) (iii) अस्य (लक्ष्मणस्य) प्रयासः निश्चितरूपेण अद्वितीयः ।
(इ) (i) अहं तव कठिनपरीक्षां कृतवान् ।

13. अन्वये रिक्तस्थानपूर्तिः - 3×1=3
(i) दर्पः
(ii) आसुरीम्
(iii) अभिजातस्य

14. वाक्यमेलनम् - 4×1/2=2

‘क’ स्तम्भः

‘ख’ स्तम्भः

i. भरतो वा भवेद् राजा	2. वयं वा ननु तत्समम् ।
ii. आचार्याय प्रियं	4. प्रजातन्तुं मा व्यवच्छेत्सीः ।
धनमाहृत्य	

iii.	महाराजस्य
सन्ध्योपासनसमये	1.	भवाटशानां प्रवेशसमयो
भवति ।
iv.	आत्मनो वधयोजनां
ज्ञात्वा	3.	भोजः किमपि वत्सराजं
कथितवान् ।

15. प्रसङ्गानुसारं शुद्धार्थचयनम् -

4×1/2=2

- (i) अपवित्रे
- (ii) पृथ्वी
- (iii) नेत्रम्
- (iv) पात्राणि

16. प्रश्नान् उत्तरत – केवलं प्रश्नत्रयम्

3×1=3

- (i) 'मातुराज्ञा गरीयसी' इति पाठः प्रतिमानाटकात् संगृहीतः ।
- (ii) अम्बिकादत्तव्यासः
- (iii) महाकविः कालिदासः
- (iv) आचार्या वेदकुमारी घई

17. रिक्तस्थानपूर्तिः - केवलं प्रश्नत्रयम्

3×1=3

- (i) माघस्य
- (ii) पदलालित्यम्
- (iii) चम्पूः
- (iv) कालिदासः

18. समुचितं मेलयत -

4×1=4

i.	नाट्यशास्त्रम्	4.	भरतमुनिः
ii.	नाटकस्य अन्ते	3.	भरतवाक्यम्

iii.	कादम्बरी	1.	बाणभट्टः
iv.	अभिज्ञानशाकुन्तलम्	2.	कालिदासः